

Hoàn thiện kỹ năng tự học cho sinh viên ngành Giáo dục mầm non, Trường Cao đẳng Thái Nguyên trong hoạt động dạy học

Đỗ Thị Hà*, Nguyễn Thị Thu Huyền*

*TS. Trường Cao đẳng Thái Nguyên

Received: 29/9/2024; Accepted: 9/10/2024; Published: 15/10/2024

Abstract: *Preschool Education students play an important role in building a foundation of knowledge and life skills for children. To fulfill this mission well, they need to equip themselves not only with professional knowledge but also with soft skills, including self-study skills. The article analyzes in depth the nature of self-study skills for Preschool Education students, thereby helping them have the right and timely orientation in improving their professional capacity, meeting the increasingly high demands of society.*

Keywords: *Skills; Self-study skills; Self-study skills of pedagogical students*

1. Đặt vấn đề

Trong nhà trường, dạy học (DH) là nhiệm vụ quan trọng nhất nhằm nâng cao trình độ hiểu biết, hình thành kỹ năng (KN) và phát triển nhân cách của người học. Trong DH, giáo viên (GV) giữ vai trò chủ đạo trong việc chuyển tải tri thức, KN cho người học, còn người học là chủ thể tiếp nhận một cách chủ động, tích cực, độc lập với sự tác động của tất cả các yếu tố cấu thành hoạt động DH. Với cách hiểu đó, nhiệm vụ cơ bản của DH trong nhà trường bao gồm không chỉ việc cung cấp một hệ thống tri thức, KN tương ứng với từng môn học, mà còn phải phát huy khả năng tự học, hình thành và hoàn thiện KN tự học ở người học nhằm góp phần tạo dựng nền móng cho họ học tập suốt đời, nâng cao hiệu quả hoạt động đào tạo.

Hoàn thiện KN tự học của sinh viên (SV) là nhu cầu bức thiết của nhà trường chi phối kết quả học tập và trình độ đào tạo của họ, đồng thời còn tác động đến sự phát triển nghề nghiệp trong tương lai của họ, ảnh hưởng trực tiếp đến chất lượng giảng dạy và học tập ở trường phổ thông.

Học tập theo học chế tín chỉ đòi hỏi SV phải chủ động, tích cực và độc lập nhiều hơn trong tiếp nhận tri thức và nghiên cứu môn học. Song trên thực tế với nhiều nguyên nhân như: nội dung môn học chưa đáp ứng được những đòi hỏi của việc trang bị tay nghề cho SV; PP dạy học chưa kích thích tính tích cực học tập của họ; phương tiện và các điều kiện DH chưa tạo điều kiện để học tự học hiệu quả; ... Chính bởi vậy, cần thiết phải làm sáng tỏ bản chất của việc hoàn thiện KN tự học cho SV trong DH nhằm giúp cho họ được tham gia tích cực, độc lập, sáng tạo vào quá trình lĩnh hội tri

thức và KN trong quan hệ tương tác với GV, với bạn cùng học và với các điều kiện dạy học nhằm nâng cao chất lượng học tập và qua đó hoàn thiện các KN tự học của bản thân.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Khái niệm tự học

Xem xét vấn đề tự học (TH) đã được các tác giả trong và ngoài nước nghiên cứu dưới nhiều góc độ khác nhau. Một số tác giả như N.A.Rubakin (7), Thái Duy Tuyên (5), Nguyễn Cảnh Toàn (4), Lê Khánh Bằng (2) đã tiếp cận TH như là một hoạt động độc lập mang đậm sắc thái cá nhân, đòi hỏi sự nỗ lực ý chí cao của người học nhằm chiếm lĩnh tri thức, kinh nghiệm xã hội, hình thành KN, kỹ xảo trong học tập và trong cuộc sống. Theo các tác giả, TH có thể được thực hiện ở trong hoặc ngoài lớp, theo hoặc không theo chương trình và tài liệu học tập đã được ấn định tùy theo hứng thú khoa học, nghề nghiệp, tùy theo trình độ nhận thức, đặc điểm, thói quen làm việc của riêng mình.

Một số tác giả khác lại tiếp cận TH như là một PPDH diễn ra dưới sự hướng dẫn, tổ chức của người GV trong quá trình dạy học. Chẳng hạn tác giả G.D.Sharma, trong cuốn “PPDH ở đại học” đã cho rằng “một PP hiệu quả giúp các cá nhân lĩnh hội được những tri thức và KN khác nhau một cách thỏa đáng gọi là PP tự học”(8). Tuy nhìn nhận TH như là một PPDH nhưng tác giả vẫn đề cao sự nỗ lực hoạt động tích cực, tự giác của người học trong việc hoàn thành các nhiệm vụ học tập với sự thiết kế, tổ chức, hướng dẫn của GV.

Ở VN, một số tác giả quan niệm TH như là một hình thức tổ chức DH quan trọng trong các cơ sở đào tạo. Tác giả Phạm Viết Vượng cho rằng: “TH là hình

thức tổ chức cho HS học tập trong hoặc ngoài giờ lên lớp theo PP tự nghiên cứu bằng nỗ lực của cá nhân, không có GV trực tiếp hướng dẫn”(6).

Theo tác giả Lưu Xuân Mối: “TH là hình thức hoạt động nhận thức của các cá nhân nhằm nắm vững hệ thống tri thức và KN do chính SV tiến hành ở trên lớp, ở ngoài lớp theo hoặc không theo chương trình và SGK đã được quy định. TH là một hình thức tổ chức dạy học cơ bản ở đại học có tính độc lập cao và mang đậm sắc thái cá nhân nhưng có quan hệ chặt chẽ với quá trình DH” (3).

Tác giả Nguyễn Ngọc Bảo đã coi việc chuyển hóa từ DH sang TH là một nguyên tắc quan trọng cần phải đạt được trong DH. Tác giả cho rằng: “Tự học là việc người học có thể tự mình tìm ra kiến thức, khai thác kiến thức bằng hành động của chính mình và hợp tác với các bạn, tự tổ chức hoạt động của mình, tự kiểm tra, tự đánh giá, tự điều chỉnh hoạt động học của mình”. (1)

Nhìn chung, TH là học với sự độc lập, tích cực, chủ động của người học, qua đó họ tự biến đổi mình và tự làm phong phú giá trị của mình nhờ ý chí, nghị lực và sự say mê học tập của bản thân. TH có thể diễn ra ở trên lớp hoặc ngoài giờ lên lớp, khi có mặt trực tiếp hoặc vắng mặt GV. Giữa DH và TH có mối quan hệ mật thiết nhưng tự học mang tính độc lập, thể hiện đậm nét đặc điểm cá nhân của người học. Trong quá trình học tập, SV phải xây dựng cho mình một ý chí và năng lực TH suốt đời để phù hợp với thời đại bùng nổ thông tin ngày nay.

2.2. Khái niệm kỹ năng tự học

Để giúp SV thực hiện có chất lượng và hiệu quả mong muốn hoạt động TH, GV cần trang bị cho họ những KN tự học cơ bản để từ đó họ có cơ sở để tự hoàn thiện những KN này phù hợp với các môn học cụ thể. KN tự học là khả năng thực hiện có hiệu quả hoạt động TH đúng như những hiểu biết về hoạt động TH và về KN tự học đã được lĩnh hội trong hoạt động DH. Có nhiều cách phân loại KN tự học:

Nếu dựa trên nhiệm vụ học tập, nhận thức, KN tự học được chia thành bốn nhóm: Nhóm KN tích lũy thông tin; Nhóm KN xử lý thông tin; Nhóm KN xác nhận kết quả TH; Nhóm KN quản lý kế hoạch TH cá nhân. Theo Thái Duy Tuyên, KN tự học được chia thành các nhóm: Nhóm KN tiếp cận thông tin; Nhóm KN xử lý thông tin; Nhóm KN lưu trữ thông tin; Nhóm KN phổ biến thông tin. Các tác giả Hà Thị Đức, Võ Quang Phúc, Trịnh Quang Từ, Nguyễn Thị Tính chia KN tự học thành các loại: KN lập kế hoạch tự học; KN nghe và ghi bài học trên lớp; KN đọc sách.

Từ cách phân loại trên, có thể phân loại KN tự học của SV thành cách nhóm sau:

- Nhóm KN hình thành động cơ, mục đích tự học và tự quản lý kế hoạch tự học của bản thân. - Nhóm KN lĩnh hội tri thức, KN; - Nhóm KN củng cố tri thức, KN; - Nhóm KN luyện tập tri thức, KN; - Nhóm KN tự kiểm tra mức độ lĩnh hội tri thức, KN.

Mỗi nhóm KN nêu trên, căn cứ vào nhiệm vụ học tập mà SV phải hoàn thành lại bao gồm những KN bộ phận, KN cụ thể.

Trong các nhóm KN tự học nêu trên, nhóm KN lĩnh hội tri thức giữ vị trí then chốt bởi các KN tự học được hình thành ở giai đoạn này sẽ tiếp tục được củng cố, hoàn thiện và ảnh hưởng lớn đến các giai đoạn của quá trình học tập. Dưới đây chúng ta sẽ đi sâu tìm hiểu nhóm KN này trong hoạt động tự học của SV.

2.3. Nhóm các KN tự học của SV trong quá trình dạy học

a. Nhóm KN lĩnh hội tri thức bao gồm trong nó các KN thành phần

- KN tiếp cận thông tin: KN này gồm các KN sử dụng hệ thống thư viện, các phương tiện truyền thông, hệ thống ảo trên mạng Internet và bài ghi ở trên lớp. Trong các nguồn thông tin kể trên, bài ghi, hệ thống TLTK ở thư viện là hai nguồn thông tin chủ yếu được SV khai thác sử dụng trong hoạt động TH các môn học. Do vậy, SV phải có KN sử dụng bài ghi, KN sử dụng catalog và máy tính để tìm kiếm và khai thác những thông tin từ tài liệu do GV giới thiệu.

- Để tích lũy các kiến thức trong bài giảng, SV phải có KN ghi chép bài giảng đồng thời với việc nghe giảng. Khi ghi chép bài giảng, SV có thể thực hiện theo hai cách sau: ghi chép bài giảng theo cấu trúc bài giảng của GV. Cách ghi chép này dùng trong trường hợp SV chưa có những kiến thức cần thiết về những vấn đề được nghe giảng.

Cách ghi chép thứ hai là ghi chép bài giảng dựa trên một cấu trúc đã được xây dựng từ việc đọc trước tài liệu. Thực hiện theo cách này, SV cần qua các bước: đọc trước bài khóa và các tài liệu có liên quan tới bài giảng đồng thời với việc ghi chép những thông tin thu được; ghi lại những thông tin thu được; ghi lại những thông tin mới qua phần giảng giải của GV; chỉnh lý bài ghi của mình để nâng cao giá trị sử dụng các thông tin từ bài ghi vào hoạt động TH.

b. Nhóm KN xử lý thông tin

Nhóm KN được sử dụng để nâng cao hiểu biết về những kiến thức đã học, đòi hỏi SV phải nhớ lại thông tin, tập trung vào những ý chính, tổ chức sắp xếp theo một logic cần thiết và liên hệ với những

điều đã biết. Các KN xử lý thông tin sẽ được tiến hành bởi cá nhân, song cũng có thể được sử dụng trong khi làm việc theo nhóm, theo đó SV phải trình bày sự hiểu biết của mình cho các bạn học, giúp họ nâng cao hiểu biết. Để việc diễn đạt ý kiến đạt hiệu quả, SV cần lưu ý một số điểm sau: lập đề cương cho việc trình bày; diễn đạt ý kiến bằng chính ngôn ngữ của mình; sử dụng từ ngữ phù hợp với lĩnh vực nội dung đề cập tới; sử dụng các ví dụ, biểu đồ, để minh hoạt các ý và nguyên tắc trừu tượng.

Để nâng cao hiểu biết môn học, SV phải có được KN hình thành và phát triển câu hỏi. KN này là một yếu tố quan trọng kích thích sự tiến bộ trong học tập nhóm hay trong hoạt động nghiên cứu của cá nhân.

Để hiểu bài sâu sắc hơn, SV phải biết liên kết các phần khác nhau của môn học cũng như liên hệ chúng với các kiến thức của các môn học khác. Muốn thực hiện được công việc này, SV cần có KN lập sơ đồ khái niệm. KN này bao gồm các bước: xác định các khái niệm cần lập biểu đồ; xác định quan hệ nội tại giữa các khái niệm; thiết lập sơ đồ về mối liên quan giữa các khái niệm.

Trong quá trình học tập, SV cần có tư duy logic để sắp xếp các khái niệm theo một hệ thống khoa học phù hợp với nội dung môn học. Điều này sẽ thuận lợi và dễ dàng khi ở SV có được KN sắp xếp các khái niệm thông qua việc sắp xếp các vấn đề theo ma trận hay các bảng tiêu đề để sắp xếp thông tin.

Để giải quyết các nhiệm vụ học tập được giao, SV có thể tự thiết lập một nhóm để thảo luận ở trên lớp hoặc ngoài lớp. Hoạt động của nhóm muốn có hiệu quả mong muốn, mỗi SV cần có KN nghiên cứu theo nhóm. Nhờ nhóm nghiên cứu mà SV có thể vượt qua những khó khăn trong sự hiểu biết một vấn đề, tạo cơ hội cho SV phát triển và cải tiến các PP tự học để chính xác dần sự hiểu biết của cá nhân.

Nhằm chuẩn bị cho SV khả năng tự học, tự nghiên cứu ở trình độ cao, cấu hình thành và rèn luyện cho SV KN giải quyết vấn đề. Với KN này, SV có điều kiện củng cố, hoàn thiện và vận dụng một hệ thống các KN đã được thiết lập vào một tình huống học tập mang tính độc lập nghiên cứu cao. KN này bao gồm các bước cụ thể như: nhận biết tính chất của nhiệm vụ hay vấn đề nghiên cứu; dự kiến trình tự các bước hoàn thành nhiệm vụ; thực hiện các bước dự kiến; kiểm tra kết quả cuối cùng để có sự đánh giá chất lượng và hiệu quả thực hiện nhiệm vụ học tập.

Các KN lĩnh hội tri thức của SV như đã trình bày ở trên không phải ngay một lúc được hình thành và hoàn thiện mà nó phải trải qua những giai đoạn cụ thể sau đây:

- Giai đoạn lĩnh hội KN

Trong giai đoạn này, SV nhận diện, lĩnh hội các tri thức về KN theo sự chỉ dẫn của giáo viên, kinh nghiệm tự học của bạn để từ đó dần thiết lập KN tự học cho chính bản thân mình.

- Giai đoạn luyện tập để nắm bắt và phát triển KN.

Từ những KN đã được hình thành, SV vận dụng chúng vào hoạt động tự học ở những cấp độ khác nhau, nhờ đó mà các KN lĩnh hội và xử lý thông tin được củng cố, hoàn thiện trong quá trình tự học của SV.

- Giai đoạn nâng cao tốc độ và sử dụng chính xác các KN.

Trên cơ sở vận dụng tổng hợp các KN lĩnh hội và xử lý tri thức vào hoạt động tự học, tính độc lập, sáng tạo, tích cực trong việc giải quyết các nhiệm vụ học tập của SV có được hiệu quả cao, các KN một lần nữa được hoàn thiện và hệ thống hóa, việc kiểm tra và đánh giá mức độ hoàn thiện KN tự học của bản thân để có những điều chỉnh hợp lý sẽ được thuận lợi hơn.

3. Kết luận

Tự học là một quá trình không ngừng nghỉ đối với mỗi người, đặc biệt là đối với những người làm nghề giáo. Việc trang bị cho SV sự phạm KN tự học không chỉ giúp họ nâng cao năng lực chuyên môn mà còn góp phần đào tạo nên những GV giỏi, đáp ứng yêu cầu ngày càng cao của xã hội. Có thể nói, việc rèn luyện và hoàn thiện các KN lĩnh hội tri thức cho SV trong dạy học là mục tiêu cần được quan tâm thỏa đáng nhằm giúp SV có cơ sở vững chắc để tự học thường xuyên và tự học suốt đời, tạo điều kiện cho họ chủ động, độc lập, tự chủ cao trong học tập, nghiên cứu khoa học và cuộc sống.

Tài liệu tham khảo

1. Nguyễn Ngọc Bảo (1995), *Phát triển tích cực, tính tự lực của học sinh trong quá trình dạy học*. NXBGD. Hà Nội
2. Lê Khánh Bằng (1999), *Góp phần nâng cao chất lượng và hiệu quả của quá trình tự học theo quan điểm giáo dục học hiện đại*. Kỷ yếu hội thảo khoa TLGD, ĐHSPT Hà Nội.
3. Lưu Xuân Mới (2000), *Lý luận dạy học đại học*, NXBGD. Hà Nội
4. Nguyễn Cảnh Toàn (1998, chủ biên), *Quá trình dạy học – tự học*, NXBGD. Hà Nội
5. Thái Duy Tuyên (2003), *Bồi dưỡng năng lực tự học cho học sinh*. Tạp chí giáo dục số 74 tháng 12/2003. Hà Nội
6. N.A.Rubakin (2002). *Tự học như thế nào* (Anh Côi dịch), NXB Trẻ.